

Aktuální otázky lidských práv



Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v letním dvojčísle bulletinu najdete dva texty o studiu lidských práv v Budapešti. V prvním případě se jedná o program LL.M. na Central European University, v druhém případě jde o letní školu *Total Law* pod patronací známého odborníka na evropské právo J. H. H. Weilera. Dále bychom Vás rádi upozornili na texty v bulletinu, které se věnují situaci v ČR. Poradcem premiéra v otázkách lidských práv je nově Roman Joch z konzervativního Občanského institutu a vláda také schválila své programové prohlášení, včetně části věnující se ochraně lidských práv. Především jmenování Romana Jocha vyvolalo bouřlivé reakce části veřejnosti, která zpochybňuje nejen Jochovu odbornost, ale především jeho konzervativní názory. Na konkrétní opatření vlády v otázce ochrany lidských práv si budeme muset počkat, nicméně změnu v přístupu exekutivy k ochraně lidských práv je možné předpokládat.

Příjemné čtení bulletinu Vám přeje
Centrum pro lidská práva a demokratizaci.

Z obsahu

Letní škola Total Law v Budapešti

Jak se studují lidská práva ve světě?

LL.M. na Central European University, Budapešť

Roman Joch poradcem předsedy vlády pro lidská práva

Sankce vs. lidská práva

Programové prohlášení nové vlády a lidská práva

Ostro sledovaní prokurátoři

International Institute of Political Science
of Masaryk University in Brno



Mezinárodní politologický
ústav Masarykovy
univerzity v Brně

Obsah

Jak se studují lidská práva ve světě? Human Rights LL.M., Central European University, Budapešť

1) Mezinárodní trestní soudnictví |5

Zatykač na súdánského prezidenta pro podezření ze spáchání genocidy

Zriedkavé odsúdenia za genocídu pred ICTY

Bude Thomas Lubanga propuštěn?

Ostro sledovaní prokurátori

2) Evropský systém ochrany lidských práv |7

Zhromažďovanie a uchovávanie osobných informácií v EU

ESLP ve věci Otava proti České republice: ČR opět porušila Úmluvu

14. protokol v akci: Štrasburk využívá nových možností

Rada OSN pro lidská práva kritickým okem

„Are you with me?!“ aneb s Weilerem do Země zaslíbené

Prípad krízov na talianskych školách pred veľkou komorou ESLP

Manželstvo homosexuálov pred ESLP

3) Zahraniční politika a lidská práva |12

Sankce vs. lidská práva

4) Česká republika a lidská práva |14

Roman Joch poradcem předsedy vlády pro lidská práva

Nález ÚS týkající se účasti nesvéprávných osob na volbách

Programové prohlášení nové vlády a lidská práva

Vláda schválila Správu o stave lidských práv v České republice za rok 2009

Európsky výbor na zabránenie mučenia hodnotil stav väznenstva v Českej republice

V listopadu se v Brně uskuteční konference *How to Communicate Politics*



Konference se koná 22. až 23. listopadu 2010 na půdě Fakulty sociálních studií MU. Cílem konference je kombinovat praktický a teoretický přístup k výzkumu v oblasti politické komunikace, politického marketingu a PR a zprostředkovat setkání odborníků v dané oblasti nejenom ze střední Evropy. Hlavní referát přednese profesor Phillipe Maarek z Université Paris Est - UPEC. Více informací najdete na stránkách www.iips.cz.

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity (IIPS) je nezávislým vědeckým pracovištěm, které se od svého založení v roce 1990 zaměřuje na studium problematiky politického, sociálního, ekonomického a právního vývoje společnosti. IIPS se aktivně podílí na veřejné diskusi pořádáním konferencí, výzkumem či vydáváním publikací.



Jak se studují lidská práva ve světě?

Human Rights LL.M.

Central European University (CEU), Budapešť

Alexandra Dubová

Výber štúdia a jeho dostupnosť

Pre štúdium na CEU som sa rozhodla z viacerých dôvodov, ale predovšetkým vďaka pozitívnym odporúčaniam od bývalých absolventov, s ktorými som mala čas spolupracovať. Úlohu zohral aj zaujímavý výber programov, geografická poloha (blízko domova), náklady na život a vysoká šanca získať štipendium. Jednou z hlavných ideí CEU je totiž poskytnúť kvalitné vzdelanie študentom z rôznych kútov sveta, vrátane tých, ktorí si drahé univerzity nemôžu dovoliť.

Prijímacie konanie bolo až sympaticky jednoduché, bez zbytočnej byrokracie. Prihláška sa podáva v elektronickej forme a zahŕňa životopis, akademické dokumenty, dve odporúčania a krátku esej. Uchádzači, ktorí spĺňajú základné podmienky pre štúdium, sú pozvaní na písomné pohovory. Tie pozostávajú z jazykového testu (TOEFL), testu právnej argumentácie (LSAT) a akademickej eseje na zadanú tému. Kvôli testom netreba cestovať do Budapešti, CEU ich uskutočňuje vo viacerých mestách, vrátane Bratislavy. Šanca byť prijatý na štúdium je celkom vysoká, v mojom ročníku bolo deväť študentov zo Slovenska. Dobré umiestnenie v prijímacích pohovoroch je tiež jedným z kritérií na získanie štipendia.

Zameranie, špecializácia a semestre

Program Human Rights LL.M. je súčasťou Legal Department, ktorý okrem ľudských práv ponúka aj programy Comparative Constitutional Law a International Business Law. Program Human Rights sa dá študovať aj ako M.A., kde sa nevyžaduje predchádzajúce právnické vzdelanie. Všetky programy sú jednorôčné. Celé štúdium prebieha samozrejme v angličtine, prevažne vo forme seminárov. Školský rok je rozdelený na šesť modulov, ktoré trvajú päť až šesť týždňov. V každom module sa študenti registrujú na nové kurzy, ktoré končia písomnou skúškou na konci modulu. Jeden kurz teda trvá menej ako štyri týždne, čo núti študentov vstrebať veľa informácií za relatívne krátky čas. Na druhej strane department ponúka naozaj široký výber kurzov z takmer každej oblasti ochrany ľudských práv, s teoretickým aj praktickým zameraním. Asi polovicu kurzov vedú hosťujúci profesori. Forma výučby závisí od profesora a za-



Alexandra Dubová, foto: archív

hrňa všetko od klasickej prednášky až po diskusie, moot court či skupinové zadania. Väčšina kurzov vyžaduje intenzívnu prípravu na každú hodinu, niekedy vo forme krátkych esejí. Príprava na hodiny a písanie zadaní zaberie dosť času a energie, čo robí štúdium celkovo náročným. Hodnotenie však závisí nielen od záverečnej písomnej skúšky, ale aj od výkonu študenta počas výučby.

V rámci môjho programu bolo možné získať praktickú špecializáciu (clinical specialization), ktorá pozostávala z intenzívnej spolupráce s neziskovou organizáciou počas celého roka; a tiež špecializáciu z európskeho práva, ktorá zahŕňala letnú školu s J. Weilerom. Môj program tiež ponúkal krátkodobú stáž v lokálnej neziskovej organizácii. Jednou z podmienok ukončenia štúdia je tiež napísanie tzv. long thesis v rozsahu 50 až 100 strán, ktorú však stačí odovzdať až v novembri nasledujúceho roka. CEU tiež ponúka granty na krátkodobý výskum v zahraničí, potrebný pre napísanie thesis.

Študenti

Medzi najväčšie výhody štúdia na CEU patrí rozmanitosť kultúr. Vďaka priaznivému štipendijnému programu sa tu stretávajú študenti z celého sveta. V mojom ročníku na Legal Department študovalo okolo šesťdesiat

študentov z takmer všetkých kontinentov, najmä z krajín východnej Európy, Afriky, strednej Ázie a USA. Podobná rozmanitosť platí aj pre profesorov, ktorí však prichádzajú najmä z anglicky hovoriacich krajín. V mojom programe boli okrem čerstvých absolventov najmä ľudia z praxe, hlavne z tretieho sektora. Kombinácia kultúrnej rozmanitosti a rôznych životných skúseností často viedla k podnetným diskusiám nielen v rámci výučby.

Okrem klasickej výučby CEU poskytuje rôzne služby pre študentov, vrátane veľmi kvalitnej knižnice, jazykových a počítačových kurzov či poradenstva v oblasti akademických prác a kariéry. Škola tiež organizuje veľké množ-

stvo konferencií, prednášok a diskusií, a tiež mimoškolských aktivít či už športových alebo spoločenských.

Celkové hodnotenie

Rok štúdia na CEU znamenal pre mňa nezabudnuteľnú skúsenosť. Z akademického hľadiska CEU ponúka alternatívu kvalitného štúdia „amerického“ štýlu v dostupnej forme; z profesionálneho hľadiska CEU poskytuje príležitosť pre nové kontakty a skúsenosť so štúdiom v multi-kultúrnom prostredí.

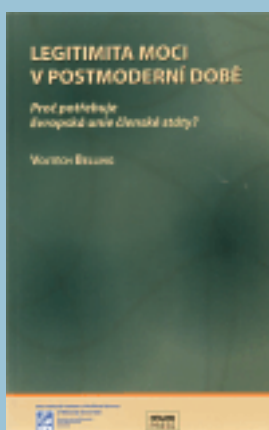
<http://www.ceu.hu/admissions>

http://web.ceu.hu/legal/prosp_students.html



Budapešť, foto: Flickr - BeetchyB

IIPS MU vydal knihu *Legitimita moci v postmoderní době*



Publikace se věnuje problematice ospravedlnění existence politických systémů a v nich probíhajících rozhodovacích procesů v současné době. Rozebírá podrobně klasické koncepty legitimacy moci, včetně jejich vztahu k pojmovému instrumentáriu moderního státu, jako je idea suverenity a reprezentace. Vší má si přitom především jejich relevance ve vztahu k současné podobě společenského a politického systému.

Vojtěch Bellina se ve své knize dotýká krizových symptomů současné podoby demokratického rozhodování a neopomíná ani problematiku tzv. demokratického deficitu či spíše deficitu demokratické legitimacy přítomného jak ve státech, tak v nadnárodních institucích. Více informací na www.iips.cz.

1) Mezinárodní trestní soudnictví

Zatykač na soudánskeho prezidenta pro podezření ze spáchání genocidy

Lubomír Majerčík

V březnovém vydání našeho bulletinu jsme informovali o tom, že soudánský prezident Al Bašír i přes všeobecné přesvědčení o opaku, nebyl doposud obviněn ze spáchání zločinu genocidy, ale „pouze“ z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Závěr, že nebyl předložený dostatek důkazů nasvědčujících, že Bašír měl v úmyslu genocidu spáchat, vyšetřovací senát odmítl a věc vrátil k novému přezkoumání. Namítal, že při zvažování vydání zatykače je potřeba zvolit nižší standard než v pozdějších fázích řízení, kdy se prokazuje vina.

V červenci proto návrh na vydání zatykače na Bašíra opět přezkoumal vyšetřovací senát a tentokrát rozhodnul o vydání zatykače pro podezření ze spáchání genocidy. Dalo by se namítat, že se jedná o pouhé akademické cvičení v situaci, kdy se nezdá, že by Al Bašír byl v nejbližší době před MTS postavený. V poslední době se soudánský prezident osměluje a cestuje volně po Africe, byť např. Chad má jako smluvní strana Mezinárodního trestního soudu povinnost zatykač respektovat a vykonat, tedy Bašíra zadržet a předat

Výberové konanie na pozíciu sudcu MTS

Katarína Šipulová

Ministerstvo zahraničných vecí ČR vyhlásilo výberové konanie na kandidáta do funkcie sudcu Medzinárodného trestného súdu. Po úspešnej ratifikácii Rímskeho štatútu v júli minulého roka tak má Česká republika šancu získať svojho zástupcu na jednej z najprestížnejších medzinárodných súdnych inštitúcií.

Osemnásťčlenné kolégium sudcov MTS volené na deväťročné funkčné obdobie je v súčasnosti doplnené o Reného Blattmana, ktorý počas trvania prípadu Lubanga vykonáva funkciu sudcu ad litem. Každé tri roky sa konajú voľby, v ktorých sa obmieňa tretina sudcov. Zároveň sa priebežne dopĺňajú miesta po sudcoch, ktorí rezignovali alebo zomreli. Kandidáti musia splniť podmienku občianstva štátu, ktorý je zmluvnou stranou Rímskeho štatútu a predstavovať odborníkov z oblasti trestného alebo medzinárodného práva. Východoeurópska regionálna skupina má iba dve sudkyne, preto sa zdá byť šanca na zvolenie ďalšej osoby z tohto regiónu pomerne veľká.

Amnesty International zostavila pri príležitosti volieb v roku 2006 odporúčanie obsahujúce požiadavky na kandi-



Al Bašír, foto: www.topnews.in

MTS. Preto je toto rozhodnutie dôležité, MTS v ňom klade základy své budúcej judikatury, nastavuje a precizuje kritéria, ktorými budú posudzované i ďalšie prípady.

Zdroje:

- <http://www.icc-cpi.int/NR/exeres/E9BD8B9F-4076-4F7C-9CAC-E489F1C127D9.htm>



dátov, ktoré by mali zaistiť čo najvyššiu mieru ich kvalifikovanosti. Okrem princípov transparentnosti a čo najširšej participácie členských krajín AI odporúčala otvorenie verejnej debaty o procese ich nominácie.

Uzávierka prihlášok je 31. augusta 2010. Bližšie informácie o podmienkach účasti a procese voľby kandidátov sú na stránkach Ministerstva zahraničných vecí. (http://www.mzv.cz/public/59/c6/a3/514002_403705_Vyhlaseni_vyberoveho_rizeni_na_kandidata_na_funkci_sudce_Mezinarodniho_trestniho_soudu.doc&pli=1).

Bude Thomas Lubanga propuštěn?

Lubomír Majerčík

Řízení proti Thomasi Lubangovi, vůbec prvnímu obžalovanému před Mezinárodním trestním soudem, se nadále komplikuje. Tento vůdce rebelů z Demokratické republiky Kongo, obviněný z nábory dětských vojáků jako válečného zločinu, poprvé předstoupil před MTS už v roce 2006. Od té doby je ve vazbě, přičemž jeho případ byl v minulosti už dvakrát přerušen (otázka zveřejňování důkazů a rozšíření obvinění na další skutkové podstaty).

V červenci 2010 však soudní senát rozhodnul o dalším přerušení řízení a o propuštění Lubangy z vazby, neboť mu nebylo možné dále zaručit spravedlivý proces. Prokurátor totiž nevyhověl příkazu senátu o zveřejnění nezbytných informací o svědčích. S tímto vývojem ale prokurátor nesouhlasil a okamžitě se odvolal. Do doby, než bude posouzeno odvolání, má rozhodnutí o propuštění Lubangy pozastavený účinek.

Ukazuje se, že soudci MTS se nebojí obžalovaného z válečných zločinů propustit, pakliže se domnívají, že jeho další setrvání ve vazbě by bylo v rozporu s lidskoprávními standardy. Takovýto postup, byť je extrémně nepopulární ze strany obětí možných Lubangových zločinů, může být v širší perspektivě pro mezinárodní trestní soudnictví příznivý. Jednak se některé země před začátkem fungování MTS obávaly příliš aktivistického prokurátora, ukazuje se ale, že se soudci nebojí držet toho současného v pevně stanovených mezích. Zároveň nelze vést řízení ani proti potenciálnímu válečnému zločinci na úkor principů spravedlivého procesu. Rozhodnutí prvního případu se tím sice opět protahuje a komplikuje, mělo by to ale důvěru v Mezinárodní trestní soud spíše posílit.

Zdroje:

- <http://www.icc-cpi.int/NR/exeres/100143A4-12B2-473C-A228-50509C2CE9D3.htm>



Thomas Lubanga, foto: www.topnews.in

Ostro sledovaní prokurátori

Katarína Šipulová

Před mezinárodními trestními soudmi sa v priebehu júla otvorili hneď dve vyšetrovania namierené voči prokurátorom. Medzinárodný trestný súd pre bývalú Juhoafrickú republiku začal vyšetrovanie v prípade Šešelj. Vojislav Šešelj obvinil troch členov prokuratúry, medzi nimi aj bývalú hlavnú žalobkyňu Carlu del Ponte, zo zneužívania právomoci a navádzania na krivé svedectvo. Podľa Šešelje prokuratúra získala svedecké výpovede v jeho prípade pomocou nátlaku a zastrašovania. Vyšetrovatelia pracujúci pre žalobcov sa mali údajne dopustiť úplatkov, nezákonnej hrozby stíhania, vydierania a spánkovej deprivácie.

Medzinárodný trestný súd sa zase bude musieť zaoberať podnetom proti postupu Luisa Morena Ocampo v prípade Bašír. Dve sudánske mimovládne organizácie – Sudan Workers Trade Unions Federation (SWTUF) a Sudan International Defence Group (SIDG) podali návrh na podrobné preverenie jeho vyjadrení v súvislosti s krátkym článkom, ktorý prokurátor nechal uverejniť v denníku Guardian. Ocampo v ňom prehlásil presvedčenie súdu o tom, že Bašír v Darfúre páchal a stále pácha genocídu – prostredníctvom znásilnení a stanovovaní životných podmienok vedúcich k fyzickej eliminácii niektorých etník. Článok vyšiel tesne po tom, ako bol zatykač na Bašíra rozšírený práve o zločin genocídy. Zatiaľ čo za Ocampovým krokom stojí zrejme snaha vyprovokovať diskusiu a získať pre svoj krok podporu medzinárodného spoločenstva, medzivládne organizácie mu vyčítajú, že jeho tvrdenia nenachádzajú oporu v žiadnom súdnom rozhodnutí, v ktorom by súdny dvor priebeh genocídy pripustil.

Prokurátori a sudcovia medzinárodných trestných tribunálov by mali byť čo najviac chránení pred zasahovaním do svojho pôsobenia. Aj táto ich ochrana by však mala mať svoje medze: mal by existovať mechanizmus, ako ich kárne postihnúť alebo odvolať. Podľa Rímskeho štatútu odvoláva prokurátora Zhromaždenie zmluvných strán absolútnou väčšinou. Minimálne v prípade Ocampo sa zdá, že výčitky proti nemu nie sú nepodložené a už vôbec nie prvé, ktoré boli na jeho hlavu vznesené.

Zdroje:

- Schabas, W.A.: Developments during Vacation Time (<http://humanrightsdoctorate.blogspot.com/2010/08/developments-during-vacation-time.html>).

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Zhromažďovanie a uchovávanie osobných informácií v EU

Monika Mareková

Sto šesť asociácií a organizácií vyzvalo 22. júna 2010 európsku komisárku pre vnútorné záležitosti Ceciliu Malmström k podaniu návrhu na zrušenie tzv. dátovej smernice 2006/24/ES. Smernica zaväzuje telekomunikačné spoločnosti zaznamenávať a ukladať informácie o komunikácii ich všetkých zákazníkov. V prípade telefonných hovorov a SMS správ je zaznamenávané aj miesto, kde sa nachádzajú.

Asociácie a organizácie, ako zástupcovia občanov, médií, profesionálov a priemyslu, vyjadrili v otvorenom liste svoje znepokojenie nad takýmto celoplošným monitorovaním všetkých občanov bez akéhokoľvek podozrenia alebo odôvodnenia. Zaznamenávanie informácií znižuje dôvernosť hovorov s lekármi, právnikmi, psychológmi, medzi obchodníkmi, či medzi novinármi a ich zdrojmi. Úniky zaznamenávaných informácií a ich zneužitie totiž nikdy nie je možné absolútne vylúčiť. Ukladanie informácií o komunikáciách všetkých občanov je navyše veľmi nákladné a v konečnom dôsledku ho musia paradoxne zaplatiť používatelia telekomunikačných služieb, ktorí sú bez svojho súhlasu monitorovaní, pretože poskytovatelia telekomunikačných služieb zvýšené náklady na ukladanie informácií premietnu do ceny služieb.

Ukladanie informácií o všetkých komunikáciách bez dôvodného podozrenia z páchania trestnej činnosti je v mnohých členských štátoch protiústavné, podkopáva demokratické základy európskej spoločnosti, a podľa prevedených štúdií nie je k zabráneniu trestnej činnosti nevyhnutné. Asociácie a organizácie predkladajúce výzvu komisárke preto veria, že Európsky súdny dvor prehlási ukladanie telekomunikačných informácií bez akéhokoľvek podozrenia za nezlučiteľné s Chartou základných práv Európskej únie. Zároveň vyzývajú komisárku k urýchlenému návrhu na zrušenie danej smernice v prospech systému zrýchleného ukladania a cieľného zberu prenesených informácií ako je dohodnuté v Dohovore Rady Európy o počítačovej kriminalite.

Pravdepodobnou reakciou na tento otvorený list i mnohé iné znepokojené ohlasy ohľadom monitorovania informácií o občanoch EU bol 22. júla 2010 Komisiou predložený prehľad o systémoch EU na zdieľanie informácií. Komisárka Malmström sa pri tejto príležitosti vyjadrila, že „občania by mali mať právo byť informovaní o tom, ktoré ich osobné údaje sa uchovávajú a vymieňajú.“ Komisia predložila aj hlavné zásady, ktoré by mali byť základom hodnotenia nástrojov na riadenie informácií v oblasti slobody, bezpečnosti a spravodlivosti. Komisia sa v tlačovej správe k prehľadu o systémoch EU na zdieľanie informácií vyjadrila,

že jej prvoradou úlohou pri vytváraní nových návrhov, ktoré sa vzťahujú na spracovanie osobných údajov, bude zabezpečenie základných ľudských práv tak, ako sú zakotvené v Charte základných práv EU, najmä práva na súkromie a ochranu osobných údajov.

K návrhu na zrušenie dátovej smernice zatiaľ neprišlo, no vyhlásenia komisárky Malmström i samotnej Komisie signalizujú, že sa Európska únia vynasnaží rešpektovať základné práva svojich občanov, a môžeme dúfať, že obmedzí i celoplošné ukladanie telekomunikačných informácií.

Zdroje:

- Výzva zástupcov 106 asociácií a organizácií adresovaná Cecílii Malmström (2010). 22. júna 2010, (http://www.svd.se/multimedia/archive/00602/L_s_brevet_till_Mal_602637a.pdf)
- EUROPA (2010). Komisia predkladá prehľad o systémoch EÚ na zdieľanie informácií a stanovuje hlavné zásady ich používania a hodnotenia, Press releases, 20. júla 2010, (<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/986&format=HTML&aged=0&language=SK&guiLanguage=en>).

ESLP ve věci Otava proti České republice: ČR opět porušila Úmluvu

Helena Bončková

Evropský soud pro lidská práva v rozsudku dne 27. května 2010 ve věci Otava proti České republice (stížnost č. 36561/05) shledal, že Česká republika porušila čl. 1 Protokolu č. 1 Evropské úmluvy o lidských právech, jenž garantuje právo na vlastnictví. V restituční věci české soudy rozhodly, aby pan Otava vydal restituentům dům i s přílehlými pozemky, které jim byly v 80. letech zkonfiskovány a jež později nabyli stěžovateli rodiče, a to podle vnitrostátních soudů údajně v rozporu s tehdejšími právními předpisy. Stěžovateli byla přitom navrácena kupní cena, kterou jeho rodiče za nemovitosti zaplatili v roce 1984.

Evropský soud pro lidská práva uvedl, že obecný cíl restitučních zákonů je sice legitimní, avšak zdůraznil, že vnitrostátní soudy jsou povinny prokázat, zda se v případě nabytí sporného majetku v 80. letech jednalo na straně stěžovatelových rodičů o protiprávní protekci. Tato skutečnost však před českými soudy prokázána nebyla a poukaz na fakt, že zaplacená kupní cena nebyla v souladu s tehdejšími právními předpisy, je podle ESLP k prokázání protiprávního zvýhodnění nedostatečná. Přiznanou náhradu ve výši původní kupní ceny pak ESLP shledal jako nepřijatelnou, neboť nijak neodráží hodnotu majetku po dvaceti letech. Evropský soud pro lidská práva tak v citovaném rozhodnutí navázal na svoji předchozí judikaturu ve věcech Pincová a Pinc proti České republice či Velikovi a další proti Bulharsku, v nichž rovněž shledal porušení Úmluvy.

14. protokol v akci:

Štrasburk využívá nových možností

Hubert Smekal

Hned první den, co vstoupil 14. protokol v platnost, jej Evropský soud pro lidská práva neváhal použít v případě *Ionescu v. Rumunsko* (stížnost č. 36659/04). Jak vidno podle spisové značky, případ se táhnul již od roku 2004, tedy zhruba stejně dlouho, jak trval proces ratifikace nového protokolu. Štrasburský soud pana Ionescu příliš nepotěšil a s odkazem na nová kritéria prohlásil stížnost za nepřijatelnou.

Ionescu požadoval odškodné ve výši 90 euro od autobusové společnosti, která podle něj neposkytnula cestujícím z Bukurešti do Madridu takový servis, jaký slibovala v reklamě. Po neúspěšném rumunském soudním kolečku se případ dostal kvůli naříkanému porušení práva na spravedlivý proces do Štrasburku, kde se rumunský nespokojenec dozvěděl, že s ohledem na nová kritéria nepřijatelnosti, jež obsahují i možnost nepřijmout stížnost z důvodu absence podstatné újmy, požadovanou kompenzaci nedostane.

Na celém případě je podstatná zejména ta část, v níž Soud předestírá, jak bude pracovat s novými podmínkami přijatelnosti případu. Na základě čl. 35 odst. 3 písm. b) Soud konstatuje, že jsou splněny všechny tři podmínky nového kritéria, kdy nebude stížnost posuzovat – tedy: 1) stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu. Tuto podmínku Soud považuje za hlavní, přičemž pojem „podstatná újma“ zjevně obsahuje objektivní i subjektivní element, když 90 euro bylo označeno za skromnou ztrátu bez značného dopadu na osobní život stěžovatele. Dále, 2) dodržování zaručených lidských práv nepožaduje přezkoumání a 3) případ byl řádně posouzen vnitrostátním soudem.¹

Na závěr jen poznámka, že Soud rozhodnul o nepřijatelnosti většinou, nikoliv jednomyslně, tudíž ohledně nového kritéria přijatelnosti zřejmě nepadá ve Štrasburku naprostá shoda.

Poznámky:

1) Podnětné poznámky ke kritériím přijatelnosti vizte v diskuzi pod článkem BUYSE, Antoine (2010). First Decision on Lack of a Significant Disadvantage. *ECHR Blog*, 29. června 2010, <http://echrblog.blogspot.com/2010/06/first-decision-on-lack-of-significant.html>.

Bulletin přímo na mail

Pokud si přejete pravidelně dostávat bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci na mail, napište na adresu lidskaprava@iips.cz. V předmětu zprávy prosím uveďte „Bulletin“.

Rada OSN pro lidská práva kritickým okem

Hubert Smekal

Hubert Smekal z Centra pro lidská práva a demokratizaci se 17. července 2010 zúčastnil Diplomatičké konference v Benátkách k Revizní konferenci Rady OSN pro lidská práva, kterou pořádalo konsorcium EIUC (European Inter-University Centre for Human Rights and Democratisation). Na setkání se představili zástupci akademické sféry, ministerstev zahraničních věcí Evropské unie, Komise EU a reprezentanti z lidskoprávních struktur Organizace spojených národů. Vedle hodnocení dosavadního fungování Rady OSN pro lidská práva a debatování stanovisek k revizní konferenci, která se uskuteční příští rok, přišla ke slovu i kritika ne vždy harmonické souhry členských států Evropské unie na půdě OSN.

Zatímco zástupci OSN se snažili fungování Rady bránit a představitelé ministerstev zahraničí si občas povzdechli nad nejednotným vystupováním zemí EU, tak akademické občas diplomatičké okovy setřásli a vystoupili s kritikou. Nejtraskavější expozé přednesl jednoznačně Manfred Nowak, jenž se zcela oprostil od své dvojaké pozice insidera (zvláštního zpravodaje OSN pro mučení) a profesora vídeňské univerzity a prezentoval velmi otevřený pohled na fungování instituce. Spoluautor zprávy o Guantánamu charakterizoval Radu pro lidská práva jako návrat do 70. let a upozornil na nebývale skeptickou atmosféru mezi zvláštními zpravodaji.

Z velkých jmen se vedle Nowaka konference zúčastnili například i nestor lidskoprávní nauky Peter Baehr či ředitel Ženevské akademie mezinárodního humanitárního práva a lidských práv Andrew Clapham.

Rozšířenou verzi zprávy si můžete přečíst na blogu Politica Mundi (politicamundi.blogspot.com).



politica
mundi

„Are you with me?!“ aneb s Weilerem do Země zaslíbené

Helena Bončková

V červenci letošního roku se ve sluncem zalité Budapešti konala tradiční letní škola „Advanced European Union Legal Practice – Special Lisbon Treaty Edition“, kterou pořádá Středoevropská univerzita ve spolupráci s tzv. „Total Law“ týmem, v jehož čele nestojí nikdo jiný, než sám slavný Joseph H. H. Weiler. Pokud jste fanoušky evropského práva a není pro vás problém vyměnit dva týdny letních radovánek za přednáškovou (silně klimatizovanou) aulu a sáhnout kvůli tomu (pravda, poměrně nemálo) do kapsy, pak mohu tuto letní školu jen doporučit. Vynaložený čas i peníze za to určitě stojí!

Kromě lákadla v podobě krásného velkoměsta (v němž vás překvapivě na každém kroku neválcují davy turistů jako v naší stověžaté matičce), sympatických účastníků ze všech koutů Evropy i světa (které pojí jediné: zájem o evropskou politiku a právo) a slušně vybaveného univerzitního kampusu (v samotném srdci Budapeště) jsou to právě program letní školy a osobnosti, v jejichž režii se koná, jež si zaslouží nejvíce pozornosti.

J. H. H. Weilera zřejmě není nutné blíže představovat.¹ Jeho přednáškami o evropském občanství letní škola začínala a jeho blok byl v mých očích tím nejzajímavějším, který jsem v Budapešti měla možnost absolvovat, respektive JHHW je přednášející, jež se vám zcela jistě vryje pod kůži. Muž středního věku, lehce zamračeného vzezření a v zásadě tichého hlasového projevu, díky němuž si udr-

ží konstantní pozornost všech přítomných (jakož i díky absolutnímu zákazu činit si poznámky v průběhu jeho přednášek). Pozornost svých posluchačů během přednášky přítom několikrát zkontroluje obligátním: „Are you with me?!“, případně zabodnutím prstu do davu a položením záhadné otázky tomu nejméně duchapřítomnému studentovi. Jeho přednáška je přítom vystavěna jako bájný příběh s řadou metafor, několika zápletkami a dějovými zvraty, který neúprosně míří k velkému vyvrcholení (jaký bude osud evropského občanství?). Těžkopádné myšlenky a záladnosti právní argumentace přítom dokáže ve správný čas odlehčit trochou humoru či zajímavým příběhem (jakým byl i příběh o Jacobovi, Rachel a Leah, jež jsme s nadšením vyslechli, avšak na dotaz, ze které knihy příběh pochází, nebyl ani jeden z nás schopen odpovědět, na což JHHW reagoval výkřikem: „Bible!“, přičemž stočil svůj zrak do prvních řad na drobného Indu a zahřímal: „Have you read it?!“ Indický student nepřekvapil a němě zavrtěl hlavou stejně jako většina přítomných Evropanů v sále, což JHHW úsečně komentoval: „Still not on facebook, haa?“). Rozbor rozhodnutí Soudního dvora v podání JHHW vás proto nejen zaujme, ale i přinutí přemýšlet o podstatě samotného integračního procesu, jeho pilířích a smyslu („There is no democracy without demos. However, the telos of the European Union is not to create an unified demos. It is to create an ever closer union between the „peoplezzzz“ of Europe. Therefore, there is a tension between demos and telos in the EU.“).

D. Chalmers je mladý svižný profesor evropského práva, jehož blok přednášek se věnoval klíčovému hráčům v procesu nastolování agendy v rámci EU. Zvolené téma bylo



pojato spíše z pohledu evropských studií a politologie než práva. Přednášky velmi interaktivní (všichni členové „Total Law“ týmu jsou vyznavači sokratovské metody). Jedinou nevýhodou byla profesorova skotská angličtina, které bylo místy opravdu špatně rozumět („I am Scottish. I know: I speak quickly, I speak terribly. Do not hesitate to ask me whenever you will not understand what I am saying.“ – nuž, ptali jsme se nescetněkrát).

Španělský profesor J. M. de Areilza se nominálně tématicky zaměřil na institucionální změny a rovnováhu moci po Lisabonské smlouvě, ve skutečnosti se však jeho přednáška obsahově překrývala s blokem D. Chalmerse. Nebylo to přitom vůbec na škodu, neboť Areilzova perspektiva byla zcela jiná. Na danou problematiku nahlížel nikoliv očima akademika, nýbrž praktika. Jako poradce a člen delegace španělské vlády se účastnil řady jednání Evropské rady, a byl proto schopen nastolit a diskutovat řadu témat praktického ražení („There are always many points you wish to negotiate and reverse the course of events at the European Council meeting in your favour. Finally, before the meeting, you choose eight or ten points. During the meeting you reduce them to four or five. At the end of the day you discuss two of them and succeed in one.“).

Maďarská akademička I. Strehó, přednášející na univerzitě Science Po v Paříži a bývalá referendářka u Soudního dvora, přednášela o volném pohybu zboží a služeb, což je téma, o němž jsem byla vždy přesvědčena, že není mým šálkem kávy. Tentokrát jsem však nadšeně hltala každé jedno slovo a probírala se argumentací Soudního dvora v notoricky známých rozhodnutích typu Dassonville, Cassis, Keck atd. Opět jsem se pro jednu přesvědčila, že není špatných témat, pokud jsou servírována výborným přednášejícím.

K. St C. Bradley, irský právník, vedoucí právního servisu Evropského parlamentu, velmi otevřený a vtipný přednášející (na tzv. „social event“; jež jsme měli možnost absolvovat prakticky se všemi vyučujícími, dorazil v tričku s výmluvným potiskem: „Two beers or not two beers?“). Blok

jeho přednášek se věnoval organizaci a struktuře Soudního dvora EU, jakož i jeho politické roli. Během jeho přednášek jsme se stihli probrat více než padesáti rozsudky, zhodnotit zvolenou argumentaci a prodiskutovat dopad jednotlivých rozhodnutí na evropskou integraci. Zajímavou součástí rozboru judikatury bylo rovněž srovnání přístupu Soudního dvora a Evropského soudu pro lidská práva k lidským právům. V mém osobním žebříčku, co do zajímavosti a podání materie, druhé místo po JHHW.

Program letní školy je kromě témat odpřednášených kmenovými členy „Total Law“ týmu (škoda jen, že se letošní ročník konal bez účasti M. P. Madura) doplněn rovněž o několik hostujících přednášek z řad členů Středoevropské univerzity (letos M-P. Granger a P. Bárd), případně pozvánkami na doprovodné přednášky a konferenci pořádané v době konání letní školy v prostorách CEU. Letní škola vrcholí čtyřhodinovou písemnou zkouškou ve formátu „open book“ (lze mít u sebe všechny materiály, poznámky plus je umožněn přístup k internetu; body však nesbíráte za fakta, ale schopnost věcně a logicky argumentovat). Zkouška sice není povinná, ale není důvod si ji „nevyzkoušet“. Kolikrát se vám ještě poštětí, že vám bude písemku opravovat samotný JHHW?

A ještě krátký vzkaz pro všechny absolventy a účastníky „Total Law“ kurzů z let minulých: „Total Law“ slaví 10 let, a proto se chystá v nejbližší době velká „totálně-právnícká-alumni“ akce, informace očekávejte ve svých e-mailových schránkách!

Poznámky:

1) Pro ty, jež se dosud neměli možnost setkat s počiny tohoto profesora evropského práva, doporučuji jeho výstup z nedávné doby před Evropským soudem pro lidská práva ve věci Lautsi proti Itálii (odkaz zde: <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Press/Multimedia/Webcasts+of+public+hearings>), případně hojně medializovanou kauzu, v níž JHHW bojuje za akademickou svobodu (s podstatou sporu se můžete seznámit zde: <http://ejil.oxfordjournals.org/cgi/content/full/20/4/967>). Obě bylo rovněž komentováno na stránkách našeho bulletinu (viz čísla 2/2010 a 6/2010).



Prípád krížov na talianskych školách pred veľkou komorou ESLP

Monika Mareková

Často skloňovaný prípad *Lautsi proti Taliansku*, o ktorom sme už v Bulletinu informovali, bol predložený veľkej komore Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej „ESLP“ alebo „Súd“). V tomto prípade ESLP rozhodol, že symboly krížov visiace na stenách tried talianskych škôl sú porušením práva na vzdelanie v spojení so slobodou náboženského vyznania. Napriek tomu, že rozsudok padol jednohlasne, pre svoju závažnosť sa prípad dostal pred veľkú komoru ESLP, ktorá ho preskúma a vydá vo veci konečný rozsudok. 30. júna 2010 prebehlo pred veľkou komorou verejné pojednávanie a mnohé zmluvné strany Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd i neziskové organizácie boli vyzvané k predloženiu písomných vyjadrení.

Zatiaľ čo sa advokát pani Lautsi snažil presvedčiť Súd o nutnosti sekularizmu pre zaručenie náboženskej slobody, advokát zastupujúci taliansku vládu sa odvolával na kultúrne dedičstvo a národnú identitu, ktorej symbolom sú kríže visiace na stenách talianskych štátnych škôl. Pravdepodobne najzaujímavejšou rečou prispel profesor Joseph Weiler z New York University School of Law, ktorý je síce židovského vyznania, ale vo svojej reči kríže na stenách talianskych škôl obhajoval. Pred Súdom vystupoval v mene 10 štátov Rady Európy ako *amicus curiae*. Weiler zdôraznil, že odkaz tolerancie voči iným by nemal byť menený v odkaz netolerancie voči niekoho identite. Do prípadu sa zapojilo celkovo 14 štátov Rady Európy, ktoré sú proti pôvodnému rozhodnutiu. Konečný rozsudok tohto citlivého prípadu by snáď ESLP mohol vyniesť do konca tohto roku.



ESLP, foto: Flickr - sarahlboyd

Manželstvo homosexuálov pred ESLP

Lenka Lakotová

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP) z 24. júna 2010 je prvým, v ktorom ESLP skúmal, či majú homosexuálne páry právo na manželstvo. Rakúsky pár Schalk a Kopf sa po neúspešnej snahe uzavrieť manželstvo obrátili na rakúsky ústavný súd a po tom, čo neuspeli ani tam, na ESLP.

Stážovatelia sa odvolávali na porušenie článku 12 (právo na manželstvo) a porušenie článku 14 (zákaz diskriminácie) v spojení s článkom 8 (právo na rešpekt súkromného a rodinného života). ESLP ohľadne článku 12 dospel k záveru, že členské štáty nie sú zaviazané poskytnúť prístup k manželstvu aj párom rovnakého pohlavia. Keďže len 6 zo 47 štátov povoľuje takéto manželstvá, nedá sa podľa ESLP hovoriť o existencii konsenzu medzi členskými štátmi Rady Európy. Súd sa inšpiroval Listinou základných práv EÚ, ktorá v článku 9 zahrňuje právo na manželstvo, ale necháva na národné štáty rozhodnutie, či prizná toto právo párom s rovnakým pohlavím.

Význam rozsudku je dôležitý preto, že ESLP rozšíril význam pojmu rodinný život na stabilné vzťahy homosexuálnych párov žijúcich spolu. V prípade otázky diskriminácie však neboli názory sudcov jednotné. Keďže v Rakúsku je od 1. januára 2010 účinný Zákon o registrovanom partnerstve, ESLP zisťoval už len to, či šlo o diskrimináciu, ak Rakúsko neposkytovalo pred prijatím tohto zákona alternatívny spôsob právneho uznania homosexuálnych vzťahov. ESLP rozhodol tesným pomerom hlasov štyri ku trom, že o diskrimináciu nešlo. Stážovateľ má teda ešte šancu, aby sa jeho prípad dostal pred Veľký senát.

Podľa komentárov k tomuto rozsudku by bolo rozhodovanie Veľkého senátu vítané, keďže ESLP nevyjasnil dostatočne právne následky, ktoré z rozsudku plynú, a argumentácia ako taká bola v tomto prípade nedostatočná. Pre homosexuálne páry z tohto rozsudku plynie jasne teda asi len jeden záver: právne uznanie ich vzťahu závisí naďalej na vôli národného štátu.

Zdroje:

- Buysse, A. ECtHR Judgment: States not Obligated to Allow Homosexual Marriages, 24. jún 2010, <http://echrblog.blogspot.com/2010/06/ecthr-judgment-states-not-obliged-to.html>.
- Kühn, Z. Právo osob stejného pohlaví na uzavření manželství v dnešním rozhodnutí ESLP 24. jún 2010, <http://jinepravo.blogspot.com/2010/06/pravo-osob-stejneho-pohlavi-na-uzavreni.html>.
- Peroni, L. Gay marriage: unlocking the door but keeping it closed? 25. jún 2010, <http://strasbourgobservers.com/2010/06/25/gay-marriage-court-unlocks-the-door-but-keeps-them-closed/>.
- Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva, 24. jún 2010, stážnosť č. 30141/04, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=870457&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&tabl>.

3) Zahraniční politika a lidská práva

Sankce vs. lidská práva

Tereza Kubičková, Lukáš Hoder

Rada bezpečnosti OSN přijala v červnu tohoto roku již čtvrté kolo sankcí proti Íránu, který stále odmítá zásahy západních velmocí do svého jaderného programu. Opatření OSN byla hodnocena jako relativně „jemná“, nicméně v červenci a srpnu je následovaly mnohem silnější restrikce ze strany USA, Kanady, Austrálie a Evropské unie. V současné době podobné kroky zvažují i Japonsko nebo Jižní Korea. Hlasitému a důslednému prosazování ochrany lidských práv v Íránu se však západní země tolik nevěnují. Především USA jsou v době vlády prezidenta Obamy k porušování lidských práv íránských režimem takřka nesyšitelné. Nemohou hospodářské sankce uvalené na Írán ještě zhoršit nakládání režimu s jeho oponenty? Nepodkopávají hospodářské sankce lidská práva Íránců?

Íránská opozice sankce kritizuje

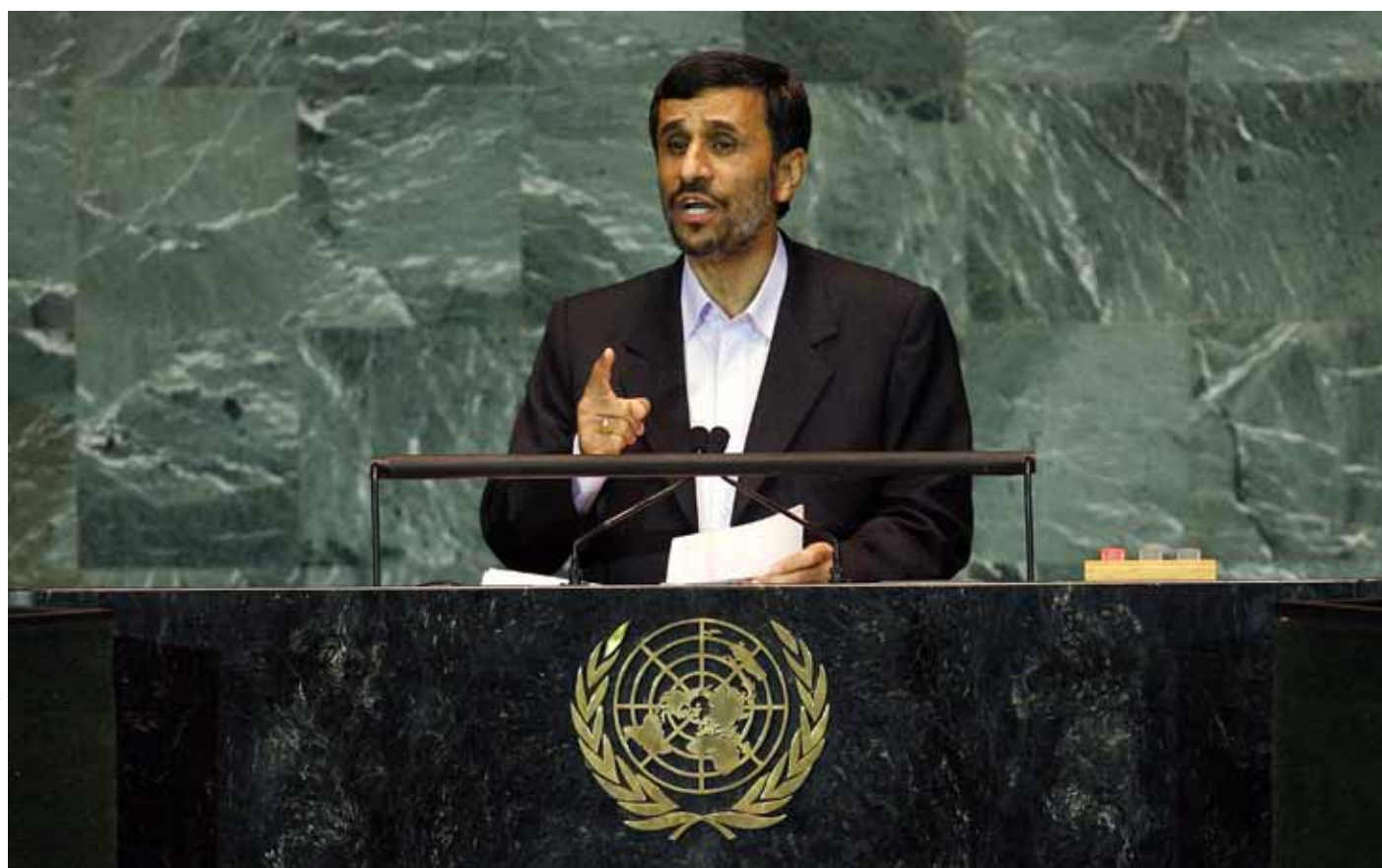
V polovině srpna v rozhovoru pro britský list Guardian vystoupil íránský opoziční politik Mehdi Karrubí proti sankcím uvaleným na Írán ze strany OSN a EU. Podle Karrubího mají zcela opačný efekt, než byl zamýšlen. Místo aby podkopávaly nedemokratický režim nastole-

ný íránskou vládou, napomáhají sankce etablování a legitimizaci režimu. „Tyto sankce slouží íránské vládě jako ospravedlnění pronásledování opozice. Íránská vláda tak může na sankční režim svalovat vinu za nestabilní situaci v zemi“, řekl Karrubí 12. srpna tohoto roku.

Karrubí srovnává současný stav své země s mezinárodní izolací Severní Koreje a Kuby. Podle tohoto bývalého předsedy íránského parlamentu izolace země nevede k její demokratizaci. „Přinesly sankce lidem demokracii? Pouze je ještě více izolovaly a daly vládě příležitost omezovat opozici, aniž by se kdokoliv znepokojoval přístupem mezinárodního společenství.“ Karrubí upozorňuje, že sankce mají dopad pouze na nejzranitelnější část obyvatelstva včetně farmářů a dělníků, kteří už jsou tak dost poškozeni kvůli nesprávným ekonomickým krokům vlády. „Na jednu stranu vede špatná vládní hospodářská politika k hluboké recesi a růstu inflace [...] Na druhou stranu tady máme sankce, které tuto nelegitimní vládu posilují.“

Efektivita sankcí

Spojené státy a EU budou podle nových sankcí trestat především společnosti prodávající Íránu benzín a také ty, které budou chtít investovat do jeho rafinérií nebo poskytovat finanč-



ní služby firmám napojeným na íránskou politickou a vojenskou elitu. Opatření tak míří především na špičky režimu a vůči zranitelnosti země v přístupu k benzínu.

Přestože je Írán čtvrtým největším exportérem ropy na světě a na Blízkém východě drží druhé největší objevené zásoby ropy, dlouhodobě jej trápí rostoucí domácí poptávka po benzínu a nedostatek rafinérií. Země spotřebovává asi 400 tisíc barelů benzínu denně, z čehož až třetinu musí dovážet ze zahraničí. A právě toho se západní země snaží využít. Na efektivitu takových sankcí existují mnohé názory, nicméně íránský režim tato omezení jistě velmi silně pocítí.

Sankce a lidská práva

Diskuse o efektivitě sankcí a jejich vlivu na lidská práva obyvatel „trestaných“ zemí se na mezinárodním poli objevují poměrně často. Kromě již zmiňované Severní Koreje je to například otázka přístupu ke Kubě. Ta se tradičně stává předmětem sporu uvnitř Evropské unie. Část členských zemí vedená Španělskem tvrdí, že je potřeba s Kubou navázat dialog, a skrze něj postupně působit na kubánský režim směrem k jeho demokratizaci. Druhý názorový proud, kam patří i Česká republika, zastává stanovisko naprosté izolace Kuby, která povede k vnitřnímu zhroucení režimu.

Velmi špatnou pověst si získaly sankce uvalené na Irák. Ten po zavedení programu „Ropa za mír“ získal právo distribuovat humanitární pomoc vlastnímu obyvatelstvu a získal tak další možnosti k útlaku obyvatelstva a ke korupci západních firem a jednotlivců. Jaký budou mít sankce dopad na prosté Íránce? Režim se bojí opozičního „zeleného hnutí“, tradiční a ekonomicky silné bazary se bouří proti jeho hospodářské politice a teď přicházejí další mezinárodní sankce. Situace v zemi je, zdá se, poměrně napjatá.

Americká administrativa prezidenta Obamy se profiluje jako zastávce mezinárodního práva a lidských práv, nic-

méně v obtížném případě Íránu se prozatím držela zpátky. V současné době se však zdá, že by v této otázce mohlo dojít ke změně. Ministryně zahraničí USA Hillary Clintonová v srpnu režim tvrdě kritizovala za pronásledování náboženské skupiny Bahá'í, jejíž sedm členů nedávno íránský režim odsoudil na dvacet let vězení. Jestli se v této otázce jedná o obrat ve velmi opatrné politice západních zemí vůči íránskému porušování lidských práv se teprve uvidí. Aby se však nové hospodářské sankce neobrátily pouze proti obyčejným Íráncům, je potřeba, aby se USA a země Evropské unie začaly této otázce skutečně věnovat a režimu jeho závazky často a pečlivě připomínat.



Zdroje:

- Dehghan, S., K.: Iran sanctions strengthen Ahmadinejad regime – Karroubi. *Guardian*. 11. 8. 2010. (<http://www.guardian.co.uk/world/2010/aug/11/iran-elections-mehdi-karroubi-interview>)
- Keshabarzian, A.: Ahmadinejad the Weak. *Foreign Policy*. 19. 7. 2010. (http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/07/19/ahmadinejad_the_weak)
- Rogin, J.: Is the Obama administration stepping up on human rights in Iran?. *Foreign Policy*. 13. 8. 2010. (http://the-cable.foreignpolicy.com/posts/2010/08/13/is_the_obama_administration_stepping_up_on_human_rights_in_iran)

Centrum pro lidská práva a demokratizaci vydalo dvě studie



V nové studii Centra pro lidská práva a demokratizaci Helena Bončková a Hubert Smekal dokazují, že nedávno vyjednaná „výjimka“ z Listiny základních práv Evropské unie, nemusí dopadat na ty případy, před nimiž by nás dle sjeznavatelů chránit měla. Či přesněji řečeno - problém, na který výjimka údajně reaguje, pravděpodobně vůbec neexistuje.

V druhé studii Katarína Šipulová a Monika Mareková ukazují, že nedávným vyhoštěním alžírského občana Mustafy Labsiho Slovensko porušilo své mezinárodní právní závazky. Více na www.iips.cz.

3) Česká republika a lidská práva

Roman Joch poradcem předsedy vlády pro lidská práva

Ladislav Vyhnanek

Poradcem předsedy vlády pro lidská práva se stal Roman Joch, jeden z nejviditelnějších představitelů konzervativního myšlenkového proudu v České republice.¹ Roman Joch se narodil 27. října 1971 v Banské Bystrici. Vystudoval sice lékařskou fakultu, avšak jeho profesní dráha byla velmi rozmanitá a dotýkala se spíše jiných oblastí lidské činnosti než léčbě neduhů. Od počátku devadesátých let působil v konzervativním think-tanku Občanský institut (což je jeho zřejmě nejvýraznější angažmá – v roce 2003 se dokonce stal jeho výkonným ředitelem), v rámci něhož se zabýval především americkou politikou a politickou filosofií.² Dále přednáší na několika vysokých školách.

Přístup Romana Jocha k lidským právům je radikálně odlišný od přístupu, který převládal v době úřadování ministra Kocába. Romana Jocha charakterizuje klasický libertariánský důraz na individuální svobodu (life, liberty, property), jenž se odráží mimo jiné v Jochově postoji k antidiskriminační legislativě či sociálním právům, katolický konzervatismus se zase zrcadlí v jeho přístupu k právům homosexuálů či otázce potratů. Názory Romana Jocha i jeho vystupování jsou vnímány velmi rozporuplně. Zatímco pro české konzervativce je Roman Joch jednou z ikon, Vladimíra Dvořáková jej zjevně bez špetky sympatií označila za radikála, extremistu a fundamentalistu.³

Ačkoliv se s funkcí poradce předsedy vlády nepojí žádné reálné pravomoci, bude nepochybně působení Romana Jocha v nové roli velmi viditelné. Ačkoliv je např. obsah

antidiskriminační legislativy do značné míry předurčen evropskými směrnici, nedá se očekávat, že by Roman Joch zůstal v této otázce smířeným pozorovatelem.

Poznámky:

1) Zájemcům lze doporučit blog Romana Jocha - <http://joch.blog.idnes.cz/>.

2) Srov. jeho publikace *Americká zahraniční politika a role USA ve světě*, Studie OI, Praha 2000 či *Vzpouza proti revoluci dvacátého století* (společně s Frankem S. Meyerem), Praha 2003.

3) Viz <http://www.denikreferendum.cz/clanek/5210-premierovy-m-poradce-v-oblasti-lidskych-prav-bude-roman-joch>.



Roman Joch, foto: Občanský institut

Nález ÚS týkající se účasti nesvéprávných osob na volbách

Ivan Prouza

Právo volit je bezpochyby jedním z lidských práv klíčových pro samotnou existenci demokratické společnosti. Právě problematiky volebního práva se týkal nedávný nález Ústavního soudu. Dne 12. července 2010 vydal zamítavé rozhodnutí ve věci stěžovatele, jenž ve své stížnosti požadoval mimo jiné zrušení ustanovení § 2 písm. b) zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky. Na základě tohoto ustanovení byla jemu a dalším přibližně 25 tisícům občanů odepřena možnost účasti na

volbách. Překážku výkonu volebního práva totiž představuje zbavení způsobilosti k právním úkonům.

Stěžovatel právní úpravě vytýkal především nedostatek proporcionality při zásahu do jeho práva volit. Zpochybnil praxi, kdy není individuálně zkoumána schopnost porozumět principu a účelu voleb a namísto toho dochází k neopodstatněné paušalizaci, kdy na základě pouhého statusu jsou všechny nesvéprávné osoby automaticky zbaveny svých práv. Stěžovatel odkazuje i na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, především na rozsudek ze dne 6. října 2005, *Hirst proti Spojenému království*, č. 74025/01. Zde ESLP krom dalšího upozorňuje na to,

že omezování práv jisté skupiny lidí bez posuzování individuálních schopností často vychází z historicky zakotvených diskriminačních tendencí.¹

Dále se stěžovatel odvolává na *Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením*. Je třeba připomenout, že 12. února 2010 k ní přistoupila ČR a dle čl. 10 Ústavy má úmluva aplikační přednost před nesouladnými vnitrostátními normami. Tato úmluva chrání osoby se zdravotním postižením před všemi druhy diskriminace a pokrývá občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva. Zavazuje smluvní strany nejenom k přijetí zákonů a nařízení dodržujících tento princip, ale také k zajištění toho, aby v praktickém životě docházelo k lepší integraci zdravotně postižených lidí do společnosti.²



Ústavní soud ČR, foto: ÚS ČR

Ačkoli, jak samotný nálezn ÚS uznává, můžeme v mnoha vyspělých zemích nejen v Evropě nalézt úpravu volebního práva pro mentálně postižené lidi příznivější (konkrétně například ve Švédsku, Slovinsku, Nizozemí, Velké Británii, či JAR), Ústavní soud nepřikročil k rušení problematických ustanovení. Soustředil se na zkoumání proporcionality omezení volebního práva a dospěl k závěru, že: „podle názoru Ústavního soudu posuzované omezení sleduje legitimní cíl, jímž je (obdobně jako u ústavně zakotvené podmínky věku) zajistit, aby se elektorát skládal z osob, které jsou schopny racionálně se rozhodovat a porozumět významu, účelu a účinkům voleb.“ Zde si neodpustím poznámku, zda nelze i v případě právně plně způsobilého člověka pochybovat o racionalitě jeho volby či jeho schopnosti chápat podstatu voleb.

Dále se však Ústavní soud dopracovává k velmi zajímavému aspektu, jímž je potřebnost v rámci testu proporcionality, tedy to, zda skutečně všechny osoby zbavené způsobilosti je v zájmu fungování společnosti potřebné zbavit volebního práva, zda ani jedna z nich není schopna rozumět smyslu a účelu voleb. ÚS s takovým názorem nesouhlasí a podotýká, že by navíc bylo nutné, aby se soudy v každém jednotlivém případě zabývaly otázkami

volebního práva, k čemuž dosud nedochází. Praxe soudů je odlišná, přičemž jsou často v rámci řízení o omezení způsobilosti řešeny pouze soukromoprávní aspekty omezení způsobilosti. Aby bylo takovému nevhodně paušalizujícímu vývoji zabráněno, ÚS v zájmu individuálního přístupu konstatuje následující: „Při rozhodování o zbavení či omezení způsobilosti fyzické osoby k právním úkonům jsou obecné soudy povinny zvlášť posuzovat i to, zda je konkrétní osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb; své rozhodnutí v této věci pak musejí řádně odůvodnit,“ a dále podotýká, že nerespektování takového postupu lze shledat protiústavním. Tento precedenční výrok lze považovat za průlomový, ačkoli nepřináší změnu právní úpravy, nýbrž pouze blíže konkretizuje povinnosti soudů vyplývající z ústavního pořádku a mezinárodních závazků ČR. Obecné soudy jsou tedy povinny v každém jednotlivém případě zkoumat schopnosti osob, o jejichž způsobilost jde. Pokud soud shledá, že dotýčný chápe smysl, účel a důsledky voleb, není možné ho způsobilosti zbavit, ale lze ji pouze omezit v nejnútnejším rozsahu. V opačném případě, kdy schopnosti zkoumané osoby shledá soud jako nedostatečné, je nutné omezení volebního práva dostatečně odůvodnit.

Domnívám se, že tyto závěry Ústavního soudu se netýkají pouze volebního práva, avšak i dalších veřejných subjektivních práv potenciálně dotčených v rámci řízení o omezení způsobilosti. Nastíněný přístup tendující spíše k omezení způsobilosti nežli k jejímu zbavení by snad mohl zvrátit neblahý vývoj, na nějž ÚS již déle upozorňuje, kdy panuje alarmující nepoměr mezi osobami omezenými na způsobilosti a osobami způsobilosti úplně zbavenými, jichž je mnohonásobně více. Nezbývá než doufat, že i přes nepochybnou náročnost zkoumání individuálních schopností dotýčných v zájmu šetření lidských práv klesne počet lidí zcela zbavených způsobilosti tak, aby byl přiměřeně reflektován jejich zdravotní stav skrze omezení „šité na míru“.



Poznámky:

- 1) Blíže k dané problematice doporučuji článek Zuzany Durajové publikovaný dne 29. července 2010 na jinepravo.blogspot.com.
- 2) Máte-li zájem prostudovat stanovisko Centra advokacie duševně postižených (Mental Disability Advocacy Center, MDAC) i dalších nevládních organizací k volebnímu právu nesvéprávných osob, na adrese www.usoud.cz/clanek/3608 je tento materiál volně přístupný.

Programové prohlášení nové vlády a lidská práva

Ladislav Vyhnanek

V tomto příspěvku se krátce zaměříme na programové prohlášení¹ nové koaliční vlády ODS, TOP 09 a VV a jeho vztah k lidským právům. V krátké samostatné kapitole „Lidská práva“ vláda deklaruje, že považuje respekt k lidským právům za úhelný kámen, na kterém stojí společnost a demokratický pořádek země a který je základem pro svobodný život každého občana. Zvláště se hodlá zaměřit na problematiku práv zranitelných skupin občanů – dětí, zdravotně postižených, seniorů. V oblasti diskriminace vláda vyjadřuje odhodlání vést boj proti všem druhům rasové, třídní a sociální nesnášenlivosti a nenávisti. Vláda chce v rámci řešení těchto problémů cílit především na prevenci a bude podporovat sociální integraci obyvatel vyloučených lokalit do společnosti; k tomuto účelu plánuje využít Agenturu pro sociální začleňování.

Programové prohlášení však mlčí, pokud jde o vztah k antidiskriminační legislativě, což je v této souvislosti zajímavá otázka. Její další směřování je nejisté i s ohledem na jmenování Romana Jocha poradcem předsedy vlády pro lidská práva (srov. zvláštní zprávu v tomto čísle). Zvláštní pozornost věnuje vláda i fenoménu dnešní doby - ochraně soukromí a osobních údajů před nepřiměřenými zásahy, které umožňují moderní technologie, zejména kamerové a jiné sledovací systémy.

V sekci „Zahraniční politika“ vláda deklaruje, že za nezbytnou součást české zahraničněpolitické identity a diplomatické praxe považuje vláda podporu demokracie a lidských práv ve světě. Konkrétně se hodlá angažovat v oblastech jako je podpora rozvoje občanské společnosti, svobody projevu a médií, budování právního státu a demokratických institucí. V mezinárodních organizacích se zaměří na podporu nezávislosti monitorovacích orgánů OSN a důvěryhodnosti mezinárodního systému ochrany lidských práv obecně.

V rámci změn v oblasti justice se vláda chystá novelou trestního řádu zmírnit dopady tzv. „náhubkového zákona“ s cílem umožnit poskytování informací v případech, kdy veřejný zájem převáží nad zájmem skupinovým či soukromým.

Poznámky:

1) Viz http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlasieni_vlady.pdf.

Centrum pro lidská práva na Facebooku



Připojte se k Facebookové skupině Centra pro lidská práva a demokratizaci a zapojte se do debat o lidských právech v České republice.

Vláda schválila Správu o stave lidských práv v České republice za rok 2009

Alžbeta Kondelová

V polovici júna prejedнала a schválila vláda Českej republiky Správu o stave ľudských práv za rok 2009. V prvej časti sa správa sústreďuje na medzinárodnú dimenziu ľudských práv, kde hodnotí najmä dodržiavanie medzinárodných záväzkov. V následnej zvláštnej časti sa venuje jednotlivo najdôležitejším aspektom vývoja ľudských práv za rok 2009. Z pozitívnych momentov zmieňuje prijatie antidiskriminačného zákona, verejné vyslovenie poľutovania vlády nad pochybením pri výkone sterilizácií, prijatie novely exekučného poriadku a novely zákona o sociálnych službách či prijatie dohody ústavných činiteľov o spoločnom postoji proti pravicovému extrémizmu.



Úřad vlády ČR, foto: archiv

Správa však konštatuje aj pretrvávajúce nedostatky: chýbajúcu právnu úpravu kamerových a sledovacích systémov, ktorá by jasne stanovila spôsob ich používania, významné problémy v oblasti väznenstva, najmä preplnenosť väznic, nedostatok financií a personálu. Opäť upozorňuje aj na problematiku zbavovania spôsobilosti k právnym úkonom, na vysoký počet detí v ústavnej starostlivosti či náročný prístup k bezplatnej právnej pomoci. K zhoršeniu oproti predchádzajúcim rokom došlo v postavení cudzincov, a to v dôsledku ekonomickej krízy. Zvýšila sa nelegálna migrácia, vykorisťovanie zahraničných pracovníkov a pretrvávajúca krízová situácia v zaisťovaní neplnoletych cudzincov. Oproti minulému obdobiu sa situácia sťažila aj v oblasti pomoci v hmotnej núdzi, nakoľko sa znížila životná úroveň časti osôb so zdravotným poistením.

Správu o stave ľudských práv za rok 2009 spolu so Správou o stave rómskych komunít v ČR za rok 2009, Východiskami Stratégie boja so sociálnym vylúčením a ďalšími hodnotiacimi dokumentmi týkajúcimi sa situácie v oblasti ľudských práv v Českej republike nájdete na stránkach: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/aktuality/vlada-podporila-materialy--ktere-predlozil-vladni-zmocnenec-pro-lidska-prava-73413/>.

Európsky výbor na zabránenie mučenia hodnotil stav väznenstva v Českej republike

Alžbeta Kondelová

Európsky výbor na zabránenie mučenia a neludského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania zverejnil hodnotiacu správu z návštevy Českej republiky v októbri 2009. Návštevu väzenskej nemocnice Pankrác však delegácia predčasne ukončila, nakoľko členom Výboru nebol umožnený prístup do zdravotníckych záznamov väzňov bez ich predchádzajúceho súhlasu. Ten bol podľa výkladu Ministerstva zdravotníctva nevyhnutnou podmienkou pre náhľad do dokumentácie. Uvedený výklad však Výbor označuje ako chybnú interpretáciu čl. 8 odst. 2 písm. d) Dohody, opätovne teda vyzval vládu Českej republiky, aby nečinila prekážky výkonu jeho mandátu. V budúcnosti by sa však situácia nemala opakovať. Vo svojej reakcii vláda Výbor uistila, že po dôkladnej analýze svoj postoj prehodnocuje a náhľad do zdravotnej dokumentácie umožní. Bude však nutné novelizovať zákon o starostlivosti o zdravie ľudu.

Výbor ďalej vyzval českú vládu, aby okamžite ukončila výkon chirurgických kastrácií u sexuálnych delikventov, ktoré sú podľa jeho názoru ponižujúcim zaobchádzaním. Do úplného zrušenia by mala na kastrácie uvaliť moratórium. V tomto bode sa však vláda odmietla s názorom Výboru stotožniť. Chirurgická kastrácia je podľa nej medicínskym zákrokom, vykonávaným na základe informovaného súhlasu na žiadosť pacienta, nemôže byť teda považovaná za ponižujúce zaobchádzanie. Na základe kritiky Výboru sa však vláda bude podrobnejšie zaoberať zákonnými zárukami zaistenia informa-

ného súhlasu a podrobnejšou reguláciou výkonu samotnej procedúry. Ešte tento rok by tiež mala byť vypracovaná k téme chirurgických kastrácií komplexná štúdia. Moratórium však na výkon tejto procedúry uvalené nebude, nakoľko zakázať zákonom stanovenú medicínsku procedúru vláda odmietla.



Zdroje:

- Report to the Czech Government on the visit to the Czech Republic carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) (<http://www.cpt.coe.int/documents/cze/2010-22-inf-eng.htm>).
- Response of the Czech Government to the report of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) on its visit to the Czech Republic (<http://www.cpt.coe.int/documents/cze/2010-23-inf-eng.htm>).
- Vláda se vyjádřila k doporučením Evropského výboru pro zabránění mučení (<http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/aktuality/vlada-se-vyjadrila-k-doporučením-evropskeho-vyboru-pro-zabraneni-muceni-73852/>).
- Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2009 (http://www.vlada.cz/assets/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/aktuality/zprava_LP.pdf).

Energetická bezpečnost ČR: Je zaručený přísun energií samozřejmostí?



Týdeník Ekonom, Institut pro veřejnou diskusi a Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity pořádají cyklus sedmi diskusních setkání na téma „Energetická bezpečnost ČR: Je zaručený přísun energií samozřejmostí?“, která se dotknou energetické bezpečnosti, zásob hnědého i černého uhlí, budování nových plynovodů, obnovitelných zdrojů energie a dalších aktuálních témat. Cílem těchto setkání je zabránit tomu, aby se veřejné mínění k základním energetickým otázkám, ale i strategická politická rozhodnutí v oblasti energetiky formovala na základě zjednodušených mediálních informací.

Více informací můžete najít na stránkách www.iips.cz.